

Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című regénye a *raszkol* kontextusában

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Témavezető:

Dr. Regéczi Ildikó

Egyetemi docens

DE BTK

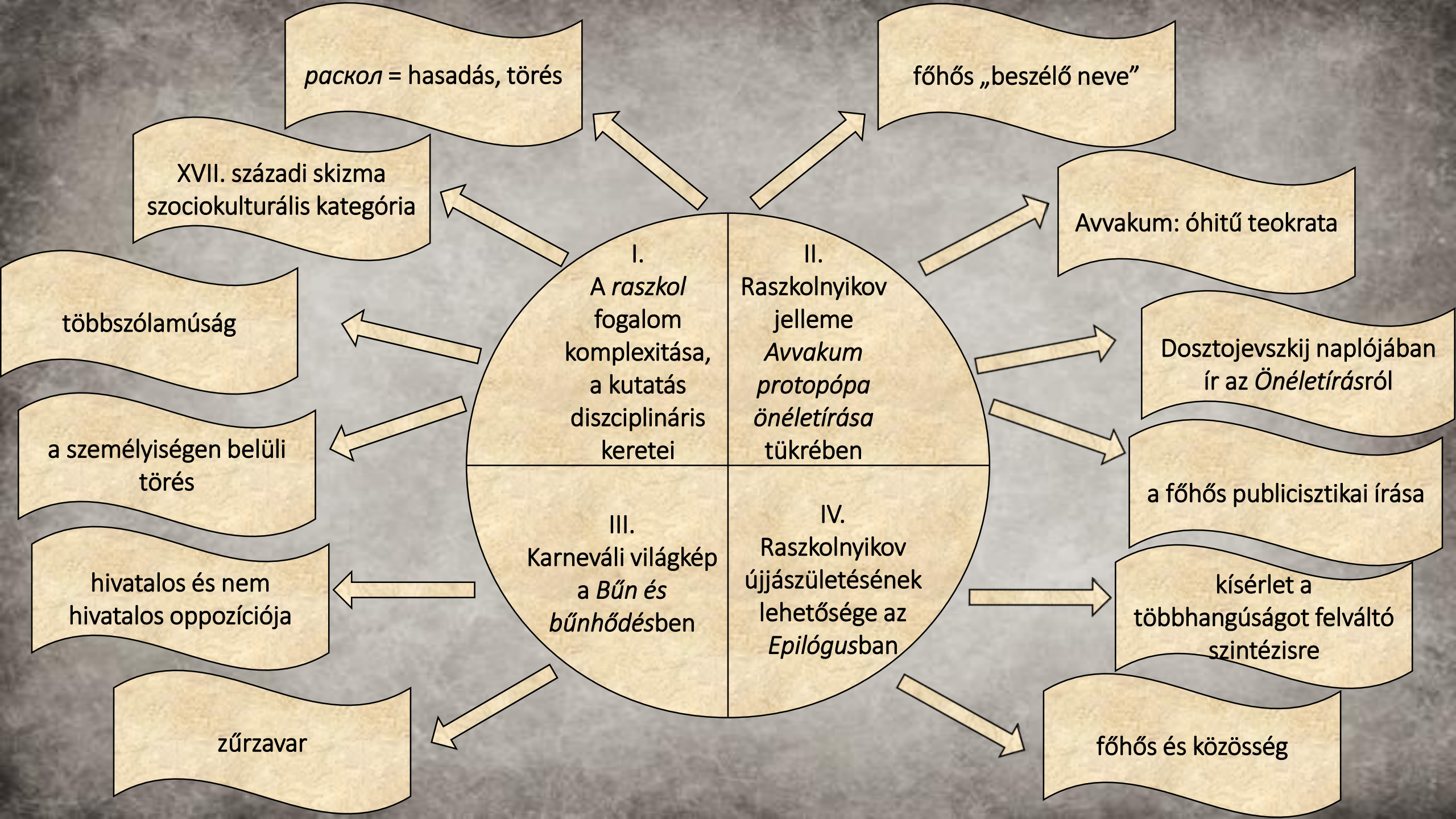
Szlavisztikai Intézet

Készítette:

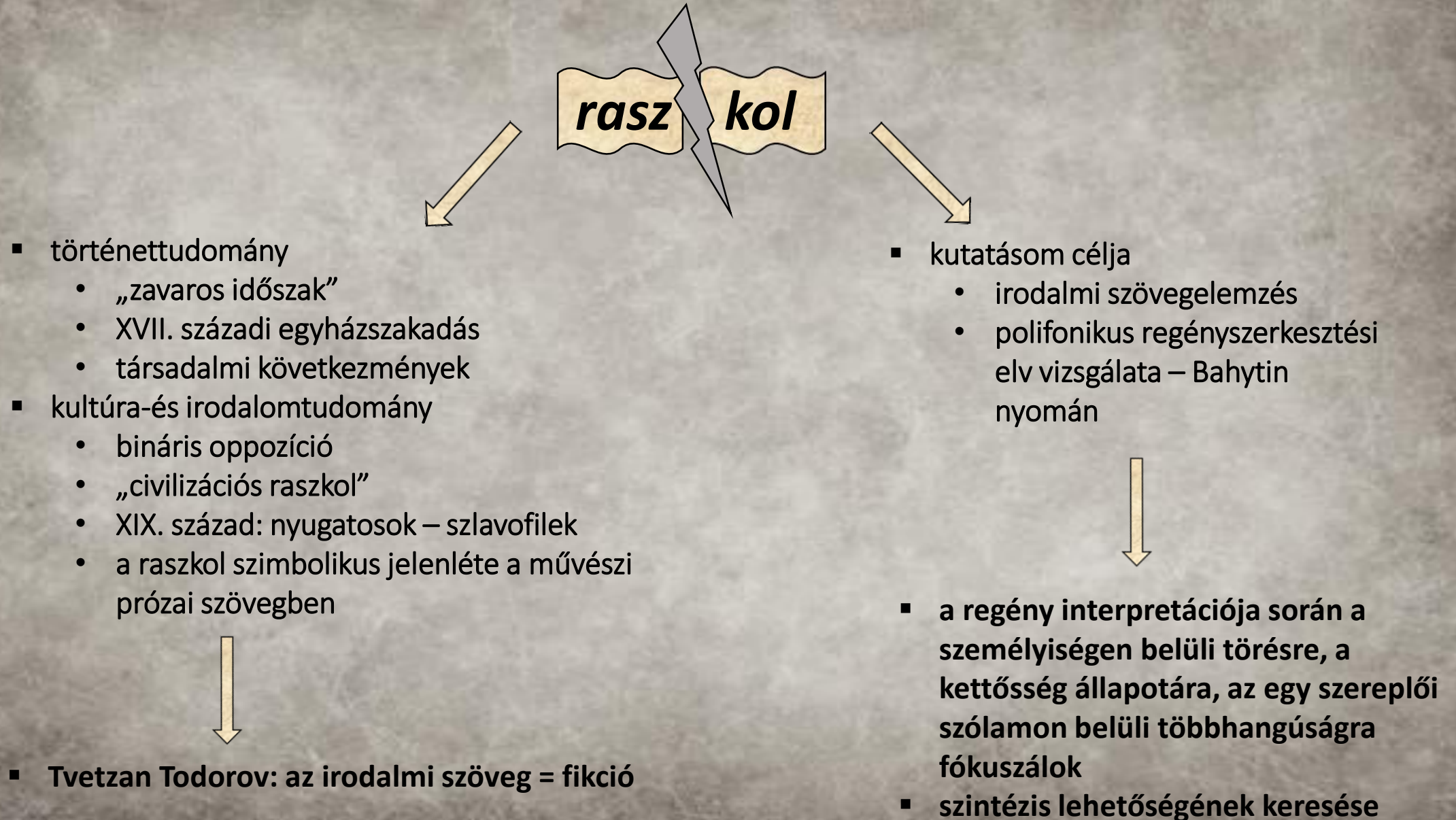
Kádár Anna Katalin

DE BTK

II. évfolyam, Történelem szak (BA)

A raszkol fogalom komplexitása, a kutatás diszciplináris keretei

Óhitűség és Avvakum protopópa alakja

Dosztojevszkij és az Önéletírás

Óhitűek, raszkolnyikok

- **раскольники** – szakadárok – egyház terminológiája
- **староверцы** – önmagukra alkalmazott fogalom óhitűek, ószertartásúak

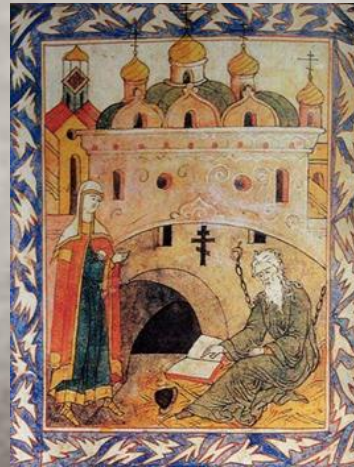
Avvakum protopópa

- orosz vallási tradíciók képviselője
- greko - szlavofil hagyományok őrzője
- **Önéletírása** (1672-1676) a raszkolnyikokról szóló látteleként is olvasható

Vaszilij Szurikov: *Morozova bojárő* (1887)

*Morozova bojárő
meglátogatja Avvakumot a
börtönben (XIX. század)*

- Dosztojevszkij 1876-ban ír az **orosz nyelv gazdagságáról**
- az **Önéletírást** más nyelven közvetíthetetlennek véli

- tartalmi – poétikai szempontból is újszerű **жизнь**

- raszkol absztrakt jelentése
- a naplórészletben értekezik a társadalmat jellemző skizmatikus állapotról

- **почвенничество** – „talajjosság”

A dualitás jelensége Avvakum és a regény főhőisének jellemében

Önéletírás: „Szentséges Szentháromság, mi Istenünk, e világnak teremtője! Méltatlan vagyok én szólani. Jövel tehát, gerjeszd fel az én szívemet, hogy bölcs értelemmel lássak munkához és kegyes cselekedetet vigyek véghez. **Tisztában vagyok a magam tudatlanságával...**”

Raszkolnyikov: „Micsoda vakmerő dolgot tervezek, és közben ilyen ostobaságoktól rettegek! – gondolta különös mosollyal. Hm... így van az... **kezünkben tartjuk a sorsunkat, és minden kicsúszik a markunkból, csak azért, mert gyávák vagyunk...** Igen, ez alapigazság...”

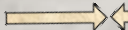
- a zsityie hagiografikus elemeket tartalmazó biografikus szöveg
- eredetileg az orosz szentek önéletírása
- a biografikus szöveg nyelvi megformálását befolyásolja a szerző társadalmi háttere
- a szociokulturális mező hatással van arra, hogy az adott kor hogyan beszélhető el

messianisztikus küldetéstudattal ötvözött bizonytalanság

égi princípium felé fordulás

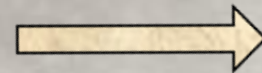
Bergyajev

Istenember (Krisztus) emberisten (Antikrisztus)

„Dosztojevszkijnél az ember egész útja, a **meghasonlás (раздвоение)** útja az emberistenséghez vezet.”

A szenvedés motívuma az Önéletírásban és Raszkolnyikov sorsában

Önéletírás: „Azért küldi ránk Isten a megpróbáltatásokat, hogy az ő választottjai azoknak tűzében hevítettén megtisztuljanak, és jeles cselekedeteket vigyenek véghez. Kikérte magának a sátán az Istentől a megszentelt Oroszországot, és vörösre festette már a vértanúk vérével. Jól kigondoltad ezt, sátán, **de nekünk öröm a szenvedés megváltónakért, a Krisztusért.**”

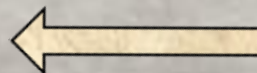

a szenvedés az
órosz
ortodox
hagyományok
specifikuma

Bergyajev

„a szenvedés a
tudat
keletkezésének
egyetlen oka”

Porfirij Raszkolnyikovhoz intézett szavai:

„akik ha egyszer megtalálták a hitüket, istenüket,
mosolyogva néznek kínzójuk szemébe”

„szilárd meggyőződésem, hogy vállalni akarja
majd a **szenvedést.**”

A bűnhődés ellentmondásossága

Raszkolnyikov: „Miért, miért volna az én elméletem nagyobb ostobaság, mint más gondolatok és elméletek, amelyek csak úgy hemzsegek, tülekszenek, mióta világ a világ? [...] És mért olyan képtelenség a szemükben, amit tettem? – okoskodott tovább. – Azért, mert gonosztett? **Az én lelkiismeretem nyugodt.** Bűncselekmény történt, az kétségtelen, vétettem a törvény betűje ellen, hát jó, üssétek le a fejemet a törvény betűjéért... és megvan.”

Bergyajev

„poláris ellentétesség”

Bahtyin

a szó valódi szférája a dialógus

kétszólamú, visszatükrözött
idegen szó

a regényben nem következhet be az egyszólamú harmónia

parallel Dosztojevszkij társadalmi ideológiájával, a „talajosság” eszméjével → *szintetizáló szemléletmód*

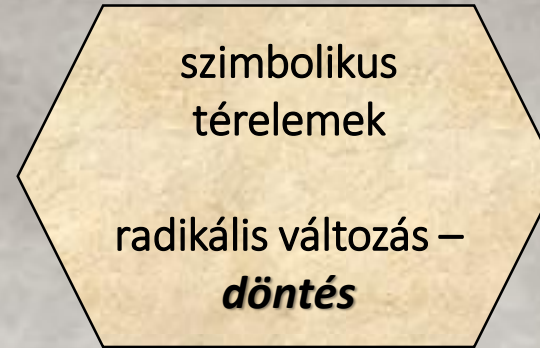
Puskin-beszéd
Az író naplója

Karneváli világkép

vidám viszonylagosság
hivatalossal szembeni pozíció

„...egész valójában **szörnyű ziláltságot** érzett.”
«Он чувствовал во всем себе **страшный беспорядок.**»

*Bahtyin – a „szókratészi dialógus” hősei az
ideológusok*

A karnevál mint mentalitás- és kultúrtörténeti fogalom:

- Burke, P. (1991): *Népi kultúra a kora újkori Európában.* 213 - 242. o.
- Klaniczay G. (1990): *A civilizáció peremén.* 37 - 57. o.
- Gurevics, A. J. (1974): *A középkori ember világképe.* 5 - 24. o.
- Меса Лискано Сульма Эсперанса (2016): *Ритуальные темы русской масленицы.* 9 - 14. с.

„küszöb-dialógus”
számvetés – vallomás

Raszkolnyikov
gyilkosságot megalapozó
ideológiája – a
közönséges és a **nem
közönséges** emberek

Raskolnyikov újjászületésének lehetősége az Epilógusban

Kísérlet a többhangúságot felváltó monologikusságra

A polifóniát nem tudja felváltani az egyszólamú harmónia

- az *Epilógus*ban nincs dialógus
- a szobornosztóból (*соборность*) való kitaszítottság végső pontja az egzisztenciális válság állapotrajza

„... ő nemcsak elbeszélgetni nem fog már senkivel, de ***soha semmiről nem beszélhet többé senkivel a világon***”

„Rogya mindenkit kerül, ***rabtársai nem szeretik...***”

„Beteg volt ő már régen, de nem a fegyencélet rémségei, nem a munka és a rabkoszt, a borotvált fej és a rongyos ruha ***törte meg (сломилу его).***”

- jelen van az egy szereplői szólamon belüli többszólamúság
- Evangélium olvasása a katorgán

„Az okoskodás helyét elfoglalta ***az élet.***”

- Szonja szeretete, amely túlmutat a determinált földi léten

„Raskolnyikov feltámadt, tudta, érezte ezt egész megújhodott valójában. ***Szonya pedig csak benne, általa él.*** Este, amikor a rabkaszárnyát bezárták, a priccsen hevert, és Szonyára gondolt. ***Aznap szinte más szemmel nézték rabtársai, addigi ellenségei.***”

Szonja szólama lehet-e Raszkolnyikov szólama is?

Raszkolnyikov: „hát lehet az, hogy az ő meggyőződése ne legyen az én meggyőződésem is?”

A többszólamúság nem oldódik fel...

„De itt már új történet kezdődik. Egy ember fokozatos megújulásának, fokozatos újjászületésének története. Ahogy átmegy egyik világból a másikba, megismeri az előtte addig ismeretlen valóságot. Ez új elbeszélés témája lehetne – de a mostani itt véget ér.”

Bibliográfia I.

AHIEZER, ALEKSZANDR SZAMOJLOVICS: Oroszország: megosztott civilizáció? Ford.: Kiss Ilona. *Replika*, (1995) 19 – 20. szám 123 – 138. o.

ALAZRAKI, JAIME: Mi az a neofantasztikum? Ford.: Baglyosi Leona. In.: Báder Petra – Menczel Gabriella (Szerk.): *A fantasztikus irodalom elméletei Spanyolországban*. Budapest, ELTE BTK Spanyol Nyelvi és Irodalmi Tanszék, 2019. 205 – 221. o.

APRISKO, PJOTR PETROVICS: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007.

AVVAKUM PROTOPÓPA: Avvakum protopópa önéletírása. Ford.: Juhász József In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pópa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 23 – 126. o.

BAHTYIN, MIHAIL: *Dosztojevszkij poétikájának problémái*. Ford.: Könczöl Csaba – Szőke Katalin – Hetesi István – Horváth Géza. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.

BAHTYIN, MIHAIL: *François Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. Ford.: Könczöl Csaba. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982.

BERGYAJEV, NYIKOLAJ: *Az orosz eszme. Az orosz gondolkodás alapvető problémái a 19. században és a 20. század elején*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Osiris Kiadó, 2020.

BERGYAJEV, NYIKOLAJ: *Dosztojevszkij világszemlélete*. Ford.: Baán István. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1993.

BERGYAJEV, NYIKOLAJ: *Önmegismerés*. Ford.: Gasparics Gyula – Kovács Erzsébet. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2002.

DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Görög Imre – G. Beke Margit. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2018.

DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Vári Erzsébet. Budapest, Gabo Kiadó, 2004, 2021.

[DOSZTOJEVSZKIJ] ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: Дневник писателя. Ежемесячное издание. 1876. Июль и август. Глава третья. II. На каком языке говорить отцу отечества?

http://dugward.ru/library/dostoevskiy/dostoevskiy_dnevnik1876.html [2022. 09. 15.]

DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: Néhány magyarázó szó az alábbiakban következő Puskin-beszéd kapcsán. Ford.: Szabó Tünde. In: Kroó Katalin (Szerk.): *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe I*. Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 169 – 179. o.

[DOSZTOJEVSZKIJ] ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: *Преступление и наказание*. Азбука, Санкт-Петербург, 2013.

DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Tanulmányok, levelek, vallomások*. Ford.: Grigássy Éva. Budapest, Magyar Helikon, 1972.

FONT MÁRTA: Alekszandr Nyevszkij legendája. In: Font Márta – Sashalmi Endre (Szerk.): *Állam, hatalom, ideológia*. Budapest, Pannonica Kiadó, 2007. 115 – 127. o.

Bibliográfia II.

GÁNÓCZI SÁNDOR Milyen értelemben lehet tudomány a keresztény teológia? *Magyar Tudomány*. 173. évf. (2012) 10. szám 1256 – 1267. o.

GROYS, BORIS: Az orosz nemzeti identitás kérdése. Ford.: Patkós Éva. *Replika*, (1995) 19 – 20. szám 139 – 148. o.

GROYS, BORIS: Oroszország mint a Nyugat tudatalattija. Ford.: Balogh Magdolna – Krasztev Péter. In: Bagdi Ibolya – Szőke Katalin (Szerk.): *Az orosz kultúra Nyugat és Kelet között*. Szeged, Bölcsész Konzorcium, 2006. 233 – 249. o.

GYÖRKÖSSINÉ KISS ENIKŐ: Bűn és bűnhődés. Dosztojevszkij regényének sorsanalitikus interpretációja. *Thalassa*, 7. évf. (1996) 2. szám 126 – 136. o.

HAJNÁDY ZOLTÁN: *A kultúra mint emlékezet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.

HAJNÁDY ZOLTÁN: *Sophia és logosz*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2002.

HAJNÁDY ZOLTÁN: Sophia és logosz. A kozmikus és a történelmi világrend organonjai. *Vallástudományi Szemle*, (2013) 13. évf. 3. szám 71 – 85. o

HAMVAS BÉLA: *Karnevál*. Budapest, Medio Kiadó, 2018.

HAMVAS BÉLA: *Silentium; Titkos jegyzőkönyv; Unikornis*. Budapest, Vigilia, 1987.

IGLÓI ENDRE – MISLEY PÁL: *Régi orosz széppróza*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1977.

JEPIFANYIJ SZERZETES: Jepifanyij szerzetes önéletírása. Ford.: Juhász József. In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pápa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 126 – 185. o.

KAFKA, FRANZ: *A per*. Ford.: Szabó Ede. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2008.

KALAVSZKY ZSÓFIA: Az életrajz mint sajátos textuális és szociális praxis . http://real.mtak.hu/85643/1/kalugin_recenzio_kalavszky.pdf

KELEMEN ZOLTÁN: Táj vagy örökség? *Pannon Tükör*, 2. évf. (1997) 1. szám 35 – 38. o.

KISS NOÉMI: Antropológia az irodalomtudományban és irodalom az antropológiában. Egy új paradigma vázlata. In.: Biczó Gábor – Kiss Noémi (Szerk.): *Antropológia és irodalom. Egy új paradigma útkeresése*. Debrecen, Csokonai Kiadó, 2003. 431 – 437. o.

KROÓ KATALIN: Raszkolnyikov gyilkosságának szemantikai minősítéséről a *Bűn és bűnhődés*ben. In: Uő.: *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe II*. Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 521 – 541. o.

LAKI DÓRA: Nevek a Bűn és bűnhődésben.

http://nemzetisegek.hu/repertorium/2016/05/belivek_27-29.pdf [2022. 08. 05.]

LESZKOV, NYIKOLAJ SZEMJONOVICS: *Papi gyülekezet*. Ford.: Institoris Irén. Budapest, Európa Kiadó, 1965.

Bibliográfia III.

PAPP ÁGNES KLÁRA: Katarzis és karnevál. *Irodalomtudományi Szemle*, LXII. évf. (2016) 2. szám. 181 – 191. o.

http://real-j.mtak.hu/8630/2/Helikon_2016-2_vagojel_nelkul.pdf#page=35 [2022. 08. 11.]

SUSO: Az Örök Bölcsesség könyve. XIII. A földi szenvedés mérhetetlenül nemes volta. In: *Suso misztikus írásai*. Ford.: Kulcsár F. Imre. Budapest, Paulus Hungarus Kairosz Kiadó, 2001. 157 – 162. o.

SZEKERES ADRIENN: Raszkolnyikov gyilkosság előtti álmainak poétikai elemzése Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című regényében.

<http://doktori.btk.elte.hu/lit/cserneszekeresadrienn/diss.pdf> [2022. 08. 05.]

SZILÁRD LÉNA: *A karnevál-elmélet Vjacseszlav Ivanovtól Mihail Bahtyinig*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.

SZILÁRD LÉNA: Jung előfutára? Dosztojevszkij a bálványteremtésről. *Medvetánc*, 5. évf. (1985) 2 – 3. szám 167 – 183. o.

SZILI SÁNDOR: Nyikon pátriárka. *Klió*, 14. évf. (2005) 2. szám

<http://www.c3.hu/~klio/klio052/klio123.htm> [2022. 09. 19.]

SZVÁK GYULA: *Oroszország zavaros időszaka*. Budapest, Russica Pannonicana, 2009.

SZVÁK GYULA: Viták I. Péter reformjairól az orosz történetírásban. *Világtörténet*, 1999. 2. szám 3 – 28. o.

https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/vilagtortenet/vt_1999_2/szvak.pdf [2022. 12. 14.]

TÉNYI TAMÁS: A (haldok)ló: a Szelf ellentmondásosságának mintázatai egy Raszkolnyikov álomban és Nietzsche összeomlásában.

http://psychiatry.aok.pte.hu/tavoktatas/TT_N.pdf [2022. 09. 26.]

TODOROV, TZVETAN: Poétika (1967). Ford.: Angyalosi Gergely. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (Szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998. 579 – 600. o.

TOPOROV, VLAGYIMIR NYIKOLAJEVICS.: A „pétervári szöveg”. Természeti – kulturális szintézis. Értelmezési szférák. Ford.: Kasza Éva. In.: Fonalka Mária (Szerk.): *Pétervár szemiotikája az orosz irodalomban*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004. 109 – 163. o.

TÖRÖK ENDRE: Avvakum és az orosz egyházszakadás. In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pápa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 5 – 23. o.

TÖRÖK ENDRE: Az orosz vallásbölcselet virágkora. *Vigilia*, 53. évf. (1988) 10. szám. 730 – 737. o.